

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМ. Г.С. СКОВОРОДИ
КАФЕДРА ГЕОГРАФІЇ І МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ ГЕОГРАФІЇ
ОБЛАСНИЙ КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД "ХАРКІВСЬКИЙ
ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР ТУРИЗМУ"**

ГЕОГРАФІЯ ТА ТУРИЗМ

**Матеріали III Всеукраїнської
науково-практичної Інтернет-конференції
Харківського національного педагогічного університету
ім. Г.С. Сковороди
(26 лютого 2020 р., м. Харків)**

**Харків
2020**

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет ім. Г.С. Сковороди
Кафедра географії і методики викладання географії
Обласний комунальний заклад "Харківський організаційно-методичний
центр туризму"

ГЕОГРАФІЯ ТА ТУРИЗМ

Матеріали III Всеукраїнської
науково-практичної Інтернет-конференції
Харківського національного педагогічного університету
ім. Г.С. Сковороди
(26 лютого 2020 р., м. Харків)

Харків
2020

УДК: 338.48:911: 37:502:551:63

Редакційна колегія:

О.Г. Стадник – к. пед..н., професор кафедри географії та методики викладання географії Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди;

А.В. Губа – д.пед.н, професор кафедри суспільно-правових дисциплін і менеджменту освіти Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди;

В.В. Піткевич – к.і.н, доцент, завідувач кафедри географії та методики викладання географії Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди;

Ю.І. Муромцева – к.е.н., доцент кафедри географії та методики викладання географії Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди.

С.В. Некос – к.г.н, доцент кафедри географії та методики викладання географії Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди;

В.Д. Холодок – к.наук з держ управління, директор обласного комунального закладу "Харківський організаційно-методичний Центр Туризму".

До друку та в світ
дозволю

Директор інституту інформатизації освіти
проф. А.І. Прокопенко

*Затверджено редакційно-видавничою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г.С.Сковороди
протокол № від . .2020*

Географія та туризм: Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди (26 лютого 2020 р., м. Харків) / за заг. ред. Муромцевої Ю.І.- Харків:ХНПУ ім.Г.С.Сковороди, 2020. – 295 с.

У збірнику представлено матеріали, присвячені актуальним питанням сучасної географічної науки та туризмознавства.

Розглянуто освітні тенденції у галузях географії, краєзнавства та туризму, проблеми природокористування, фізичної та економічної географії, висвітлено питання про стан і розвиток туризму в світі та Україні, туристичних ресурсів, природної та культурно-історичної спадщини України.

Для викладачів, аспірантів, магістрів, студентів вищих навчальних закладів.

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних, галузевої термінології, наявність плагіату, імен власних та інших відомостей.

© Харківський національний педагогічний
університет імені Г.С.Сковороди, 2020

ЗМІСТ

Розділ 1. Тенденції сучасної освіти у галузі географії, краєзнавства та туризму

Г.П. Шука

ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ СФЕРИ ТУРИЗМУ ДО РОБОТИ
В УМОВАХ КЛІЄНТООРІЄНТОВАНОГО ПІДПРИЄМСТВА 7

О.Г. Стадник, В. В. Піткевич

ФОРМУВАННЯ БАЗОВОГО ОБРАЗУ КРАЇНИ В ПРОЦЕСІ
ВИВЧЕННЯ ГЕОГРАФІЧНОГО КРАЇНОЗНАВСТВА
(НА ПРИКЛАДІ НІДЕРЛАНДІВ) 12

L. M. Donchenko, T. V. Zavyalova

MODEL OF THE MODERN GEOGRAPHY TEACHER AS A COMPETITIVE
SPECIALIST 19

L. Prokhorova

PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL CONDITIONS
OF FORMATION OF GEOGRAPHICAL CONCEPTS OF PUPILS OF
SECONDARY SCHOOLS 24

Є.С. Ємельянова

ВИВЧЕННЯ ТЕРМІНОЛОГІЇ ЯК КОМПОНЕНТА МОВИ СПЕЦІАЛЬНОСТІ
ФАХІВЦІВ ГАЛУЗІ ТУРИЗМУ 29

О. В. Непша

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ГЕОГРАФІЇ ПІД ЧАС
ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ 32

В. А. Антоненко, Л. А. Василюк, Г. І. Дорожко

НАВЧАЛЬНІ ЕКСКУРСІЇ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ГЕОГРАФІЧНИХ
ЗНАНЬ УЧНІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ШКІЛ 37

С.В. Гришко, Я.Ю. Непша

ОСВІТНЬО-ВИХОВНЕ ЗНАЧЕННЯ ШКІЛЬНОГО КУРСУ ГЕОГРАФІЇ У
РОЗВИТКУ ВСЕБІЧНО РОЗВИНЕНОЇ ОСОБИСТОСТІ 41

Розділ 2. Сталий розвиток та ефективне природокористування

І.О. Губарева, М.А. Краєвський

РОЗВИТОК БІОЕНЕРГЕТИКИ ЯК ОСНОВИ ЕФЕКТИВНОГО
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ В УКРАЇНІ 46

М. Л. Сажнев, А. Л. Стецько

СУЧАСНИЙ СТАН ЗАПАСІВ ТА ВИДОБУТКУ ТОРФОВОЇ СИРОВИНИ В
УКРАЇНІ 49

І.О. Скупий, О.П.Федосєєв О. М. Левада НАДРОКОРИСТУВАННЯ В ЗАПОРІЗЬКІЙ ОБЛАСТІ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ (НА ПРИКЛАДІ ВАСИНІВСЬКОГО РОДОВИЩА ЗАЛІЗНИХ РУД)	55
.М. Л. Сажнев, Р. В. Фісанов АГРОКЛІМАТИЧНА ОЦІНКА ТА ПРИРОДНО- СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКЕ РАЙОНУВАННЯ ТЕРИТОРІЇ ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ	59
А.М. Слюта ПРОСТОРОВИЙ АНАЛІЗ ВПЛИВУ БІОКЛІМАТИЧНИХ ПОКАЗНИКІВ НА ЕКОСИСТЕМИ ЗОНИ ПОЛІССЯ	66
М. А. Шавлак, ЗЕМЕЛЬНА РЕФОРМА ЯК СКЛАДОВА ЕФЕКТИВНОГО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ В УКРАЇНІ	73
А. А. Ніколов, О. М. Левада ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ МЕЛІОРАТИВНОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ У ВЕСЕЛІВСЬКОМУ РАЙОНІ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ	77
М. С. Овчинникова, О. В. Непша ПРИРОДНІ ПЕРЕДУМОВИ СТВОРЕННЯ МЕРЕЖІ ЗАПОВІДНИХ ТЕРИТОРІЙ ЗАХІДНОГО ВОЛИНО-ПОДІЛЛЯ	84
Є. Ю. Варфоломєєва, Х. І. Стегареску, О. В. Непша ДЕГРАДАЦІЯ ЗЕМЕЛЬ В ЗАПОРІЗЬКІЙ ОБЛАСТІ В РЕЗУЛЬТАТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ	90
Р. Ю. Лемішко, О. В. Непша СУЧАСНИЙ ГЕОЕКОЛОГІЧНИЙ СТАН ПОВЕРХНЕВИХ ВОД ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ	93
Г. В. Тамбовцев, Н. В. Балабатько ЄВРОПЕЙСЬКЕ ЗАКОНОДАВСТВО ЩОДО УПРАВЛІННЯ ВОДНИМИ РЕСУРСАМИ	99
М. Резенькова РІВЕНЬ ЗАБРУДНЕННЯ РІЧКИ ГАНГ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ЛЮДЕЙ	102
Д. В. Вінніченко, О. В. Непша ПРОБЛЕМА ЗАБРУДНЕННЯ ВОДНИХ ОБ'ЄКТІВ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ	106
Г. В. Тамбовцев, М. О. Кірічок НАПРЯМИ БОРОТЬБИ ІЗ ЗАБРУДНЕННЯМ ВАЖКИМИ МЕТАЛАМИ ҐРУНТІВ М. МАРІУПОЛЬ ТА ПРИЛЕГЛИХ ТЕРИТОРІЙ	109
Г. В. Тамбовцев, І. А. Макєєва ОСОБЛИВОСТІ ПОШИРЕННЯ АБРАЗІЇ БЕРЕГІВ АЗОВСЬКОГО ТА ЧОРНОГО МОРІВ В МЕЖАХ ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ	114

https://pidruchniki.com/1799022637944/ekologiya/zagalna_harakteristika_podil_prirodnih_resur_siv (дата звернення 23.02.2020)

4. Державна служба статистики України веб сайт. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2017/energ/en_bal/Bal_2016_u.zip (дата звернення 23.02.2020)

УДК 622.116

Михайло Леонідович Сажнів

к.геогр.н., доцент, доцент кафедри фізичної географії і геології,
Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Богдана Хмельницького,
м. Мелітополь

Аліна Леонідівна Стецько

студентка I курсу магістратури природничо-географічного факультету
Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Богдана Хмельницького,
м. Мелітополь

СУЧАСНИЙ СТАН ЗАПАСІВ ТА ВИДОБУТКУ ТОРФОВОЇ СИРОВИНИ В УКРАЇНІ

В межах України за ступенем заболоченості та характером боліт виділено п'ять торфово-болотних областей: Полісся, Малого Полісся, Лісостепу, Степу та Карпат і Прикарпаття. Розміщення областей має в основному зональний характер. Найбільшою заболоченістю (6,3 %) і заторфованістю (4,3 %) відзначається Поліська торфово-болотна область, яка знаходиться у межах Поліської низовини. Болота тут переважно евтрофні, здебільшого заплавні, трапляються зрідка мезотрофні та оліготрофні улоговинні. Область Малого Полісся розташована між Волинською і Подільською височинами. Заболоченість тут 5,3 %, заторфованість – 4,4 %. Утворенню й розвитку боліт сприяють незначна розчленованість рельєфу і висока вологість. Переважають заплавні болота в широких долинах невеликих річок. Майже всі болота осушені й освоєні. Торфово-болотна область Лісостепу збігається з лісостеповою фізико-географічною зоною. Значна розчленованість території та невелика кількість опадів не сприяють

розвитку боліт (заболоченість 1,5 %, заторфованість – 1,1 %). Характерні евтрофні, пов'язані з річковими долинами заплавні болота, а також притерасні, долинні болота. Торфово-болотна область Степу відповідає межах степової зони України. Заболоченість і заторфованість тут невеликі, відповідно, 0,05 і 0,03 %. Переважають евтрофні заплавні болота, а також улоговинні на терасах річок. Специфічними для області є плавневі болота в пониззях Дніпра, Південного Бугу, Дністра і Дунаю. У торфово-болотній області Карпат і Передкарпаття найбільш заболоченим (1,2 %) і заторфованим (1,0 %) є Передкарпаття. Переважають евтрофні заплавні болота, долинні болота. У Карпатах болота здебільшого невеликі за площею, найпоширенішими є улоговинні, схилів різні заторфованістю болота. Заболоченість і заторфованість становлять, відповідно, 1,05 і 0,04 %. За геолого-геоморфологічними особливостями у межах торфовоболотних областей виділено 11 торфово-болотних районів [6], кожен з яких характеризується певним ступенем заболоченості й заторфованості. Найбільш заболочений (10,1 %) і заторфований (7,3%) район Західного Полісся в торфово-болотній області Полісся. В Україні більшість боліт є торфовищами. Останній термін часто використовують для осушених боліт, іноді під торфовищем розуміють торфовий поклад болота, особливо при його розробці [1]. На болотах України переважають низинні поклади торфу, у Західному Поліссі й Карпатах трапляються мішані перехідні типи. Верхові та мішані верхові типи покладів відомі у Західному й Центральному Поліссі, у Карпатах. Найбільш поширені торфові родовища в Рівненській, Волинській, Чернігівській, Житомирській, Київській, Львівській областях. Заторфованість Рівненської і Волинської областей досягає 6,5 %, тоді як у Тернопільській, Хмельницькій, Вінницькій, Черкаській, Полтавській, Сумській та Харківській областях вона не перевищує 1,9 % усієї території. Ще рідше зустрічаються родовища торфу у Миколаївській, Запорізькій, Дніпропетровській, Закарпатській, Івано-Франківській областях, де ступінь заторфованості не перевищує 0,1 %.

За даними Держкомгеології, на території України виявлено й розвідано з різним ступенем детальності 1986 торфових родовища з геологічними запасами біля 2,0 млрд т. Загальна площа родовищ становить біля 1 млн га, у промислових межах – біля 600 тис. га; балансові запаси торфу перевищують 794 млн т. Окрім того, по 861 торфородовищу підраховані ресурси у кількості 644,2 млн. т, а також 54,3 млн. т геологічних запасів зосереджено на 303 затоплених, забудованих та дрібноконтурних родовищах. Запаси торфу на відведених під промислове освоєння родовищах становлять 22,6 млн. т, а підготовлені промислові потужності з видобування торфу – 2100 тис. т (з виробництва торфобрикетів – 700 тис. т). Загалом, найбільшою кількістю балансових запасів торфу володіє Волинська область (161,7 млн. т), що становить понад 20 % від усіх промислових покладів України, друге місце посідає Рівненська із запасами понад 134 млн. т, або 17 % від загальноукраїнських (табл. 1). Як видно з рис. 1, спостерігається чітка закономірність зниження торфозабезпеченості населення областей України з північного заходу й півночі на південний схід – південь.

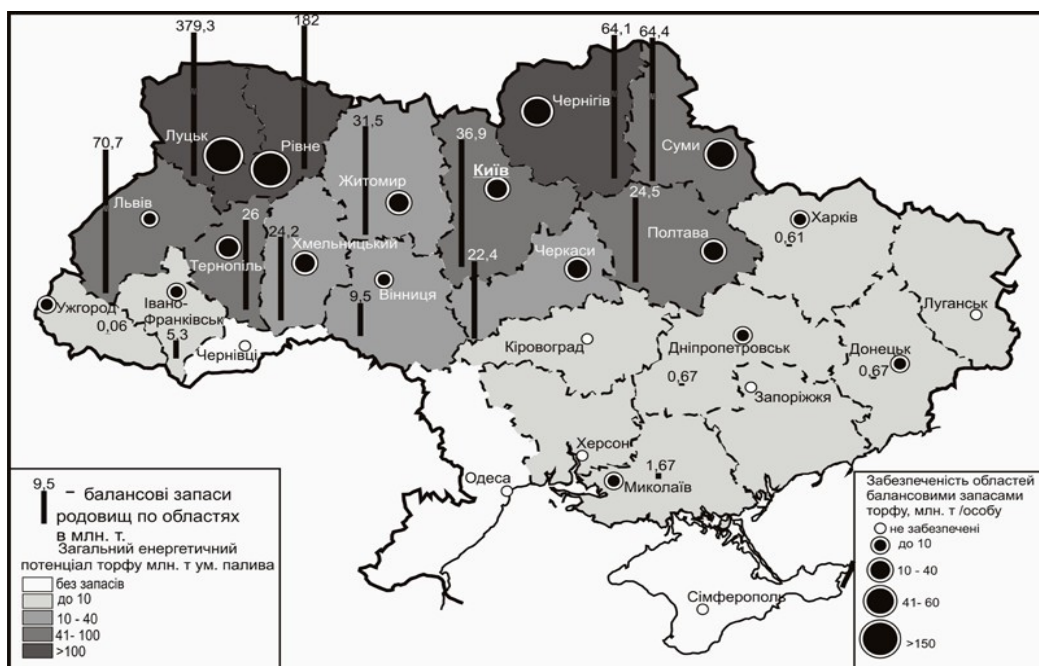

Рис. 1. Розподіл торфових ресурсів по адміністративних районах України [5]

У цьому ж напрямку зменшується і загальний енергетичний потенціал торфу, який розуміється як енергетичний потенціал усіх геологічних запасів

у перерахунку на умовне паливо, а також територіальна щільність розвіданих торфових запасів і доцільно-економічний потенціал.

Державним балансом запасів корисних копалин України обліковується 683 родовища торфу, з яких 42 періодично розроблялись в 2017 році на 19 родовищах видобуто 600 тис. т торфу, з яких 18 тис. т використано як добриво для сільського господарства, а 582 тис. т – як комунальне паливо. Крім того, по 1001 торфородовищі підраховані прогнозні ресурси у кількості 728852 тис. т, а також 54063 тис. т геологічних запасів зосереджено на 302 затоплених, забудованих та дрібноконтурних родовищах [2]. Видобуток в 2018 році склав – 646 тис. т. на 44 родовищах, що розробляються [3]. Відомості про запаси та видобуток торфу наведено в таблиці та рис. 2.

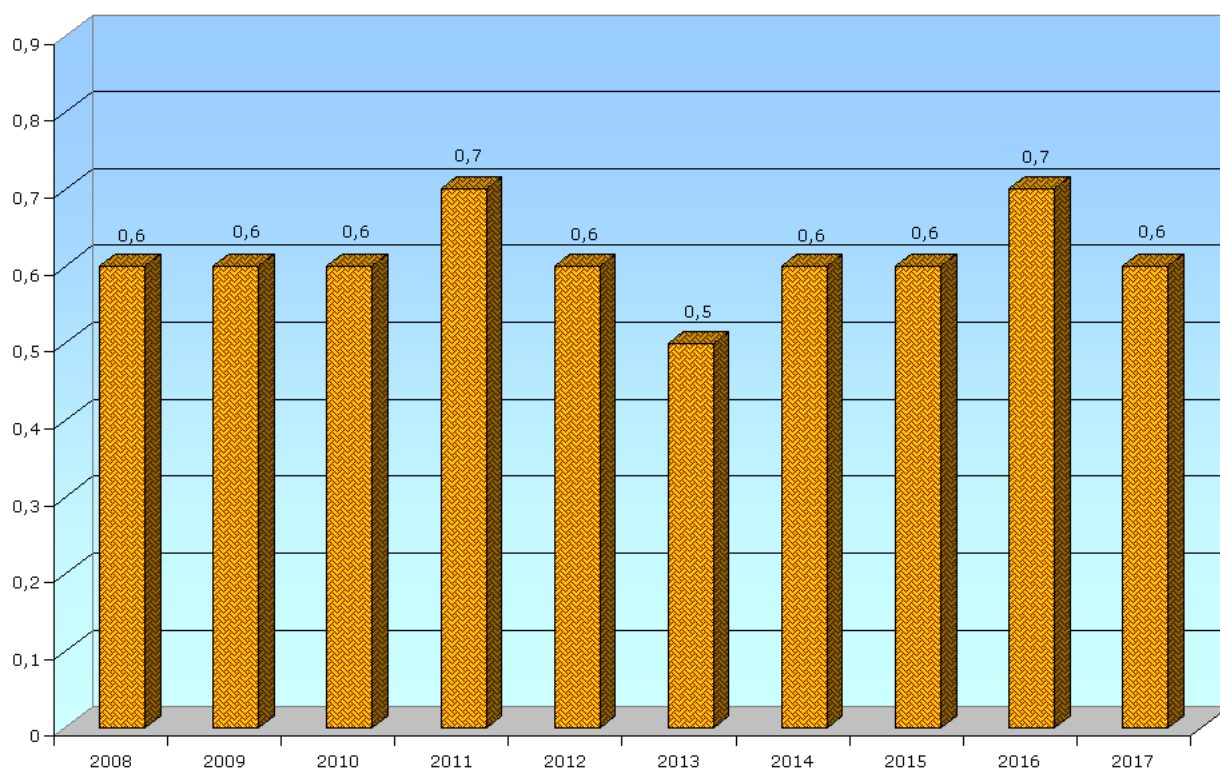
Таблиця 1

**Розподіл запасів і видобутку торфу по адміністративних
областях України [2]**

Назва області	Кількість родовищ			Запаси на 1.01.2018 р.					Погашення в 2017 р.		
	Всього	Балансові	в т.ч. що розробляються	Геологічні запаси	Балансові				Всього	в т. ч.:	
					Всього		в т.ч. що розробл.			видобуток	втрати
					A+B+C ₁ +C ₂	C ₂	A+B+C ₁ +C ₂	C ₂			
ВСЬОГО В УКРАЇНІ	1986	683	42	2027953	769584	119800	78770	1288	683	600	83
Вінницька	88	24	-	43775	14986	328	-	-	-	-	-
Волинська	308	99	7	419988	154740	11334	20900	-	309	238	71
Дніпропетровська	3	-	-	79	-	-	-	-	-	-	-
Донецька	18	-	-	771	-	-	-	-	-	-	-
Житомирська	144	38	2	8008	26426	613	9986	-	27	22	5
Закарпатська	8	-	-	59	-	-	-	-	-	-	-
Запорізька	5	-	-	343	-	-	-	-	-	-	-
Івано-Франківська	52	19	2	13868	5309	84	1119	-	8	8	-
Київська	141	27	1	225541	77338	49443	45	-	-	-	-
Кіровоградська	5	-	-	2755	-	-	-	-	-	-	-
Луганська	4	-	-	76	-	-	-	-	-	-	-
Львівська	167	74	4	215772	146417	21440	8871	-	37	35	2
Миколаївська	7	-	-	400	-	-	-	-	-	-	-
Полтавська	57	30	1	90647	22981	1313	76	-	1	1	-
Рівненська	251	107	16	322621	128984	6545	22435	856	230	225	5

Сумська	130	56	-	101494	44194	570	-	-	-	-	-
Тернопільська	96	53	1	120318	29266	6884	6597	-	-	-	-
Харківська	37	2	-	4996	283	-	-	-	-	-	-
Херсонська	4	3	-	3331	2477	848	-	-	-	-	-
Хмельницька	136	43	-	72070	23537	4199	-	-	-	-	-
Черкаська	47	14	1	53865	17180	419	168	-	-	-	-
Чернігівська	278	94	7	255603	75466	15780	8573	432	71	71	-

Як видно з поданих таблиці 1 й рис. 1, найперспективнішим регіоном для будівництва видобувних і торфопереробних підприємств є Полісся. На родовищах, що експлуатуються підприємствами Українського концерну торфової промисловості «Укрторф», зосереджено 37 % розвіданих запасів, на резервних – 9 %, перспективних для розвідки – 8 %, на охоронних (тих, що розташовані у межах заповідних територій) – 12 %, на осушених – 12 %, на зазелених ($A_c > 35\%$) – 4 %, на дрібнопокладових – 7 % [5].

**Рис. 2. Динаміка видобутку торфу в Україні
за 2008-2017 роки, (млн. т) [2]**

Особливості будови торфовищ диктують необхідність проведення при їх освоєнні комплексу меліоративних робіт, принциповим напрямом яких повинно бути забезпечення комплексного довготермінового використання

земельних та паливно-енергетичних ресурсів. Тому часто при підготовці до освоєння великих торфових родовищ паралельно зі створенням мережі осушувальних споруд (дренажних каналів) будуються й об'єкти, які забезпечують необхідне зволоження осушених земель після завершення гірничих робіт (водосховища, станції технонагляду за станом дренажних систем тощо).

Література:

1. Брадис, Е.М., Андриенко Т.П. Евтрофные и мезотрофные сфагновые болота УССР. Типы болот СССР и принципы их классификации. Л.: Наука, 1974. С. 115-120.
2. Мінеральні ресурси України. Київ: Державне науково-виробниче підприємство «Державний інформаційний геологічний фонд України», 2018. 270 с.
3. Стан запасів корисних копалин. Мінеральні ресурси України. URL: <http://minerals-ua.info/stan-zapasiv.php> (дата звернення 10.02.2020)
4. Сивий М. Торфові ресурси України: сучасний стан, перспективи використання. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : Географія. 2012. № 1. С. 81-86.
5. Сивий М., Паранько І., Іванов Є. Географія мінеральних ресурсів України : монографія. Львів : Простір М, 2013. 684 с.
6. Торфово-болотний фонд УРСР, його районування та використання / За ред. Г. І. Білика. К.: Наукова думка, 1973. 264 с.